شوێن کەوتنی قورئان و سوننەت
بە تێگەیشتنی پێشینی ئوممەت

اتباع الكتاب والسنة بفهم السلف الصالح

✍ : الشيخ عبدالمالك بن أحمد بن المبارك رمضاني الجزائري
وەرگێڕانی: م.عبدالغفور عبدالله

لەبڵاوکراوەکانی

ماڵپەڕی بەهەشت

www.ba8.org

✉ islam_kurd_ba8@yahoo.com

07701517378

عێراق - کوردستان - کەلار

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه أجمعين، أما بعد:

ئەوەی کەوا ناکۆکی تێدا نییە لەنێوان موسڵمانانـدا لـەکۆنو تـازەدا ئەوەیـە کـە ئـەو ڕێگایـەی خـوای گـەورە پێـی ڕازییـە بـۆ ئێمـە بریتییە لە ڕێگای قورئانو سوننەت، وە هـەموو شـتێك بـۆ لای ئـەو ڕێگایـە دەگێڕنـەوە، وە دەستپێکیـشان هـەر لـەو ڕێگەیەوەیـە، ئەگەر جیاوازیش بن لەڕووەکانی هێنانەوەیان بە بەڵگە واتە قورئانو سوننەت .

وە خوای گەورەش زەمانەتی بەردەوامی و دامەزراوی بۆ ئەو کەسە کردووە کـە شـوێن قورئـانی پـیرۆز دەکـەوێت هەربۆیـە لەسـەر زوبانی جنۆکە باوەڕدارەکانەوە

فەرموویەتی:

﴿ قَالُواْ يَٰقَوۡمَنَآ إِنَّا سَمِعۡنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعۡدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ يَهۡدِيٓ إِلَى ٱلۡحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٣٠﴾ ﴾ [الأحقاف: ٣٠].

واتە: ئەی گەلەکەمان ئێمە گوێمان لە پەیامو قورئانێك بوو کە لەدوای موسا ﷺ هاتۆتـە خـوارەوە کـە هـەموو ئـەو پەیامانـەی کـە پێش ئەم هاتوونەتە خوارەوە بەڕاستی دەزانێتو دڵنییای لەسەر دەکاتەوە وە ئەو قورئانە ڕێنمـونی هـەموو مرۆڤایـەتی دەکـات بـۆ ڕاستیو ڕێگایەکی ڕاستو ڕەوان .

هەروەك چۆن زەمانەتی ئەوانە دەکات کە شوێن پێغەمبەری خوا ﷺ دەکەون، کە خـوای گـەورە پێـی دەفـەرمووێت: ﴿ وَإِنَّكَ لَتَهۡدِيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴿٥٢﴾ ﴾ [الشورى: ٥٢]

واتە: بەڕاستی ئەو بەرنامەیەی کە بۆ تۆمان ناردۆتەوە خوارەوە ڕێنمونی دەکات بۆ ڕێگایەکی ڕاست و دروست .

بەڵام ئەوەی کەوای لە گروپە ئیسلامییەکان کردووە لە ڕێگای ڕاست لابدەن ئەوەیە کـە کۆڵەکـەی سـێیەمیان لـەبیر کـردووە کـە لـە هەردوو وەحیەکەدا ئاماژەی پێدراوە، ئەویش بریتییە لە تێگەیشتنی پێشینی چاك بۆ قورئانو سوننەت .

وە بە ڕاستی سورەتی فاتیحە زۆر بەڕوونی هەرسێ بنچینەکەی لەخۆ گرتووە: کە دەفەرمووێت:

﴿ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿٦﴾ ﴾ [الفاتحة: ٦].

واتە: خوایە گیان ڕێنمونیمان بکەیت بۆ ڕێگای ڕاست .

کە هەردوو بنچینەی قورئانو سوننەت دەگرێتەوە، هەروەك پێشتر باسمان کرد.

وە کە دەفەرمووێت:

﴿ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ ﴾ [الفاتحة: ٧].

واتە: ڕێگای ئەوانەی کەوا نیعمەتو بەخشینەکانی خۆتت پێداون .

وە ئەوە تێگەیشتنی پێشین دەگرێتەوە بۆ ئەو ڕێگایە، لەگەڵ ئەوەی کە هیچ کەسێك گومـانی لـەوەدا نییـە کـە هەرکەسێك دەسـت بگرێت بە قورئانو سوننەتەوە ئـەوە بەڕاسـتی هیدایـەت دراوە بـۆ ڕێگـای ڕاسـت، تـەنها ئـەوە نـەبێت کـە تێگەیـشتنی خـەڵکی بـۆ

قورئانو سوننەت هەندێکی ڕاستەو هەندێکیشی هەڵەیە، کە ئەوەش پێویستی بە بنچینەیەکی سێیەم هەیە بۆ لابردنی ئەو خیلافو بیروڕا جیاوازانە، ئەویش بریتییە لە گرێدانی تێگەیشتنی ئەوانەی کەوا پاشینەن بە تێگەیشتنی ئەوانەی کەوا پێشینەن .

ئیبن قەییم دەفەرمووێت: (ورد بەرەوە لە نهێنیەکی جوان لە باس کردنی هۆکارو پاداشت بۆ ئەو سێ تاقمە بە کورتترینو پوختترین دەربڕین، لەبەرئەوەی نیعمەت پێبەخشینیان بەستراوەتەوە بەو هیدایەتەوە کە بریتییە لە زانستی بەسودو کردەوەی چاك)[1] .

وە دەفەرمووێت: (وە هەرکەسێك زیاتر حەق بناسێتو شوێنی بکەوێت ئەوا ئەو کەسە نزیکترە لە ڕێگای ڕاست، وە هیچ گومانیشی تێدا نییە کە هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ ڕەزای خوایان لەسەر بێت ئەوان لەپێشترن بۆ ئەم وەسفە وەك لە ڕافیزەکان ... هەر بۆیە پێشین لێکدانەوەی (ڕێگای ڕاست و ئەهلەکەیان) بە ئەبو بەکرو عومەرو هاوەڵانی رضي الله عنهم پێغەمبەری خوا ﷺ لێکداوەتەوە...)[2] .

وە ئەمەش دەقێکە لەوەوە ڕەحمەتی خوای لێ بێت لەسەر ئەوەی کە باشترین کەسانێك کە خوای گەورە فەزڵو نیعمەتی زۆری پێبەخشیون لە زانستو کردەوەی چاك هاوەڵانی پێغەمبەرن ﷺ، چونکە ئەوان ئامادەی دابەزینی قورئان بوون، وە ئاگاداری سوننەتو ڕێنمونیەکانی پێغەمبەر ﷺ بوونو تێی گەیشتبوونو بەجوانی لێکیان دەدایەوە، هەروەك ئیبن مەسعود رضي الله عنه دەفەرمووێت: (هەرکەسێك لەئێوە کە دەیەوێت شوێن کەسێك بکەوێت ئەوا با شوێن ئەوانە بکەوێت کە مردوون، چونکە کەسی زیندوو لە فیتنە پارێزراو نابێت، وە ئەوانە هاوەڵی موحەممەدن ﷺ، وە ئەوانە باشترینی ئەم ئوممەتەن، وە خاوەنی باشترین دڵن، وە بەسودترین زانستیان پێبووە، وە کەمترین داواکاریان هەبووە، ئەوانە گەلێك بوون خوای گەورە هەڵی بژاردن بۆ هاوەڵایەتی کردنی پێغەمبەرەکەی ﷺ و سەرخستنی ئایینەکەی، بۆیە ڕێزو گەورەیی ئەوانتان لەبەر چاو بێت، وە شوێن ڕێبازی ئەوان بکەون، وە ئەوەندەی کە دەتوانن دەست بگرن بە ڕەوشتو ئایینی ئەوانەوە، چونکە بەڕاستی ئەوان لەسەر ڕێگایەکی ڕاست بوون)[3] .

وە هەروەها دەفەرمووێت:

(إن الله نظر في قلوب العباد فوجد قلب محمد ﷺ خير قلوب العباد فاصطفاه لنفسه وابتعثه برسالته، ثم نظر في قلوب العباد بعد قلب محمد ﷺ فوجد قلوب أصحابه خير قلوب العباد فجعلهم وزراء نبيه، يقاتلون على دينه فما رآه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن، وما رأوه سيئا فهو عند الله سيئ)[4].

---

(١) (مدارج السالكين: ١\١٣) .

(٢) (مدارج السالكين: (١\٧٢-٧٣)، وقد صح هذا التفسير موقوفا على أبي العالية والحسن، ذكره ابن حبان في الثقات (٦\٢٩٩) تعليقا، و وصله ابن نصر في السنة (٢٧)، وابن جرير في تفسيره (١٨٤)، وابن أبي حاتم في تفسيره (١\٢١-٢٢)، والحاكم (٢\٢٥٩)، وصححه هو والذهبي) .

وە بڕوانە: الإمامة والرد على الرافضة لأبي نعيم (٧٣)، فقد ورد فيه مثله عن ابن مسعود رضي الله عنه.

(٣) (أخرجه بنحوه ابن عبدالبر في جامع البيان: (٢\٩٧)و رواه أبو نعيم في الحلية عن ابن عمر رضي الله عنه: (١\٣٠٥) .

(٤) (رواه أحمد (١\٣٧٩)، وغيره، وحسنه الألباني موقوفا في: تخريج الطحاوية: ص٥٣٠) .

واتە: خوای گەورە سەیری دڵی بەندەکانی کرد دڵی موحەممەدی ﷺ بە باشترین دڵ بینی، هەربۆیە هەڵیبژارد بۆ خۆی و پەیامەکەی خۆی پێدا نارد، پاشان تەماشای دڵی بەندەکانی کرد لەدوای دڵی موحەممەد ﷺ دڵی هاوەڵاکانی ﷺ بە باشترین دڵ بینی، هەر بۆیە کردنی بە وەزیرو یاریدەدەری پێغەمبەرەکەی ﷺ، ئەوان لە پێناو ئایینەکەیدا دەجەنگان، وە هەر شتێك کە موسڵمانان(هاوەڵانﷺ) بە باشی دابنێن ئەوا لەلای خوای گەورەش باشە، وە هەر شتێك بەخراپ دابنێن ئەوا لەلای خوای گەورەش خراپە) .

وە ئەو موسڵمانانەش کە ئیبن مەسعود ﷺ مەبەستنی بریتین لە هاوەڵانﷺ.

ئیمامی ئەحمەد (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێت: (بنچینەی سوننەت لەلای ئێمە بریتییە لە دەست گرتن بەو بەرنامەیەی کە هاوەڵانی پێغەمبەری ﷺ لەسەربووە وە هەروەها شوێنکەوتنیان تێیدا)(٥) .

وە هەرکەسێکیش ڕەزامەندی خوای بەدەست هێنابێت لەدوای ئەوان ئەوا بەهۆی شوێن کەوتنی ئەوانەوەیە، خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿ وَٱلسَّـٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَـٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ﴾ [التوبة: ١٠٠](٦).

(والسابقون الأولون) ئەوانەن کە پێش ئەم ئوممەتە کەوتن وە دەست پێش خەریان کردووە لە ئیمان هێنانو کۆچ کردن لەبەر خوا بۆ مەدینە، هەروەها تێکۆشاونو بەردەوام لەسەر ئەو ئایینە بوون کە خوای گەورە ناردوویەتیە خوارەوە کە ئایینی ئیسلامە . (من المهاجرين) ئەوانەن کە دەرکران لەناو ماڵ و سامانیان وە بەتەمای پاداشتی خوای گەورە بوون و ڕەزامەندی ئەویان دەویست وە مەبەستییان سەرخستنی دینی هەڵبژێراوی خواو پاشان پێغەمبەرەکەی بووە ﷺ . بەڕاستی ئەوانە ڕاستگۆن (والأنصار) وە لە پشتیوانان کە ئیمانیان هێناو لە دڵو دەرونیانو ماڵەکانیاندا جێگیربوو، وە ئەو کۆچ کردوانەیان خۆش دەویست کە دەهاتن بۆ لایان وەپێش خۆیانیان دەخستن ئەگەر لە شتێکیشدا بوایە کە تایبەتی خۆیان بووایە. (والذين اتبعوهم بإحسان) ئەوانەش کە بەچاکی شوێن کەوتەی ئەوانن لە بیروباوەڕو گوتارو کردەوەدا چونکە ئەو پێشینە چاکە لە هەموو زەم کردنیك ڕزگاریان بووەو ئەوپەڕی ستایش کراونو باشترین ڕێزیان لێ گیراوە لە لایەن خوای میهرەبانەوە . (رضي الله عنهم) خوای گەورە ڕازی بووە لێیان وە ئەوەش گەورەترین نیعمەتە لە بەهەشت دا.

(ورضوا عنه) ئەوانیش بەو بەشە ڕازین کە خوا پێی بەخشیون .

وە دیاری کردنی ماوەی سەردەمی پێشین هاتووە ئەو پێشینەی کە ڕەوا نییە سەرپێچی بکرێن ئەویش بە داهێنانی جۆرە تێگەیشتنێك کە ئەوان ئەو تێگەیشتنەیان نەبوو بێت، وەك لە فەرمودەکەی ئیبن مەسعودﷺ کە دەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی:

(خير الناس قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم ثم يجيء أقوام تسبق شهادة أحدهم يمينه ويمينه شهادته)(٧) .

(٥) (رواه اللالكائي في شرح أصول اعتقاد اهل السنة) (٣١٧)، وابن الجوزي في مناقب أحمد (ص: ٢٣) في كلام طويل، وساق الخلال إسناده في السنة (١٦٨)، واختصره).

(٦) بڕوانە: (تخريج استدلال مالك بهذه الآية في إعلام الموقعين لابن القيم: (٤\٩٤-٩٥) .

واتە: (باشترینی خەڵکی خەڵکی ئەم سەردەمەی منن، پاشان ئەوانەی کە لەدوای ئەمان دێن، وە پاشان ئەوانەی کە لەدوای ئەمانیشەوە دێن، وە پاشان خەڵکانێك دێن کە شایەتی دانەکەیان پێش سوێند خواردنەکەیان دەکەوێت، وە سوێندەکەشیان پێش شایەتی دانەکەیان دەکەوێت) .

وە ئیمام عبدالحمید بن بادیس ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرمووێت: (ئیسلام ئەوەیە کە لە قورئانی پیرۆزو سوننەتی پێغەمبەردایە ﷺ وە ئەوەش کەوا پێشینەکانی لەسەری بوون لە ئەهلی ئەو سێ سەدەیەی کە شاهێدی باشیو چاکەیان بۆ دراوە لەسەر زوبانی ئەو کەسەی کە ڕاستگۆیەو بە ڕاستگۆ دانراوە)[٨] .

وە بۆ ئەم بنچینەیەش تێڕوانین و بەڵگە هەیە لە قورئانو سوننەت، لەوانە: خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿ وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلۡهُدَىٰ وَيَتَّبِعۡ غَيۡرَ سَبِيلِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصۡلِهِۦ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ١١٥ ﴾ [النساء: ١١٥] .

واتە: هەر کەسێك سەرپێچی پێغەمبەر ﷺ بکاتو دژایەتی ئەو دینە بکات کە هێناویەتی لەدوای ئەوەی کە بەڵگەکانی بۆ ڕوون کرایەوە لە قورئان و سوننەت، وە شوێن ڕێبازی غەیری موسڵمانان کەوت، ئەوا دەیدەینە دەست ئەو ڕێبازو بەرنامەیەی کە خۆی هەڵیبژاردوە وە لە سەرئەنجامیشدا بەهۆی ئەو لادانەیەوە دەیخەینە ناو ئاگری دۆزەخەوەو سزای دەدەین، وە دۆزەخیش خراپترین شوێنە کە چاوەڕێی ئەوان دەکاتو چارەنوسی ئەوانی بۆ دەگەڕێتەوە .

وە شاهید لێرەدا بریتییە لە گرێدانی دورکەوتنەوە لە ڕێبازی موسڵمانان لەگەڵ سەرپێچی کردنی پێغەمبەر ﷺ بەیەکەوە کە دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئەو هەڕەشە توندە جێبەجێ ببێت، لەگەڵ ئەوەی کە سەرپێچی کردنی پێغەمبەر ﷺ بەتەنها بەسە بۆ ئەو هەڕەشەیە هەروەك خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّواْ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلۡهُدَىٰ لَن يَضُرُّواْ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗا وَسَيُحۡبِطُ أَعۡمَٰلَهُمۡ ٣٢ ﴾ [محمد: ٣٢][٩].

واتە: ئەوانەی کە بێباوەڕییان هەڵبژاردو وە خۆیان و خەڵکانی تریان بەرەو بێباوەڕی برد ئەویش بەهۆی ڕێگریان لە ڕێبازەکەی خوای گەورە بە لاشەو ماڵو سامان وە دژایەتی پێغەمبەریان ﷺ کرد و سەرپێچیان کرد لەدوای ئەوەی کە هەموو بەڵگەو ئایەتەکانیان بۆ ڕوون کرایەوە ئائەوانە با باش بزانن بەو کارەیان هیچ زیانێکیان بە خوا نەگەیاندوە چونکە خوای گەورە بێ پێویستە لە هەموو دروستکراوەکانی، وە هەموو ئەو پەرستنو کارانەی کە ئەنجامی دەدەن بۆ غەیری خوا هیچی لەلای خوا قەبوڵ نییە وە هەمووی پوچەڵە.

وە هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی:

(افترقت اليهود على إحدى وسبعين فرقة فواحدة في الجنة وسبعين في النار، وافترقت النصارى على اثنتين وسبعين فرقة فواحدة في الجنة وإحدى وسبعين في النار، والذي نفسي بيده لتفترقن أمتي على ثلاث وسبعين فرقة فواحدة في الجنة وثنتين وسبعين في النار، قيل يا رسول الله ﷺ من هم؟ قال: هم الجماعة)[١٠] .

---

(٧) وە هەرکەسێك بەگومانە لە ژمارەی سەدەکان با بگەڕێتەوە بۆ کتابی: الصحيحة للألباني رقم (٧٠٠) . متفق عليه، البخاري (٢٦٥٢)، و مسلم (٢٥٣٣) .

(٨) (آثار الامام عبدالحميد بن باديس (٥\٧٣).

(٩) بڕوانە: (مجموع فتاوى لابن تيمية: (١٩\١٩٤) .

واتە: جولەکە پارچە پارچە بوون بۆ حەفتاو یەك تاقم، یەك تاقمیان لەبەهەشتەو حەفتایان لە دۆزەخە، وە گاورەکان دابەش بوون بۆ حەفتاو دوو تاقم، یەك تاقمیان لەبەهەشتەو حەفتاو یەك تاقمیان لە دۆزەخە، سوێند بەو خوایەی گیانی منی بەدەستە ئوممەتەکەی منیش دەبێت بە حەفتاو سێ تاقمەوە، یەکێکیان بۆ بەهەشتەو حەفتاو دوویان بۆ ناو ئاگرن، ووترا ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ کێن ئەو تاقمەی کە دەچنە بەهەشتەوە؟ فەرمووی: (الجماعە) یە.

واتە: ئەوانەی کە پەیوەستن بە قورئان و سوننەتەوە بە تێگەیشتنی هاوەڵان) .

وە شاهید لێرەدا ئەوەیە کەوا کۆمەڵی ڕزگاربووی بە (جەماعە) وەسف کرد، وە خۆلادان لە دانە پاڵیان بۆلای قورئانو سوننەت، لەگەڵ ئەوەشدا کە بەهیچ شێوەیەك ئەوان لەم دووانە دەرناچن، وە نهێنی ئەمەش لەوانەیە ورياييەك بێت لەسەر (جەماعە) کە بەتەواوی لە قورئان و سوننەت گەیشتون، وە هەروەها کردەوەی پێدەکەن بەو شێوەیەی کەوا خواو پێغەمبەر ﷺ دەیانەوێت، وە ئەو کاتەش هیچ کۆمەڵێك نەبوون تەنها هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ نەبێت، وە هەر بۆیە زانایان لەفزێکی تری ئەم فەرموودەیەیان بە صەحیح داناوە کە حاکمو غەیری ئەویش ڕیوایەتیان کردووە کە پێغەمبەر ﷺ وەسفی کۆمەڵی ڕزگار بووی کردوەو فەرموویەتی:

(ما أنا عليه وأصحابي)[11] .

واتە: (ئەوانەن کەوا لەسەر ئەو مەنهەجو ڕێبازەن کەمنو هاوەڵانمی لەسەرن) .

وە هەروەها عیرباضی کوڕی ساریە رضي الله عنه دەفەرمووێت:

(وعظنا رسول الله ﷺ موعظة بليغة ذرفت منها العيون ووجلت منها القلوب، فقال قائل: يا رسول الله ﷺ كأن هذه موعظة مودع؟ فماذا تعهد إلينا؟ فقال: " أوصيكم بالسمع والطاعة فإنه من يعش منكم بعدي فسيرى اختلافا كثيرا فعليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ وإياكم ومحدثات الأمور فإن كل بدعة ضلالة)[12].

واتە: (پێغەمبەری خوا ﷺ ئامۆژگاری کردین ئامۆژگاریەکی زۆر کاریگەر، بەهۆیەوە فرمێسك بەچاوەکاندا هاتە خوارەوە، وە دڵەکانیشی ڕاچڵەکاند، ئینجا یەکێك ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ: ئەوە وەکو ئامۆژگاری کەسێکە کە ماڵئاوای دەکات، بەچی ئامۆژگاریمان دەکەیت؟ ئەویش فەرمووی: ئامۆژگاریتان دەکەم بەوەی کە لەخوا بترسن، وە بە گوێڕایەڵیو ملکەچی نواندن، ئەگەر بۆ بەندەیەکی حەبەشیش بوو، چونکە بەڕاستی هەرکەسێك لەدوای من بژی ئەوا دووبەرەکیو جیاوازی زۆر دەبینێت، بۆیە فەرمانتان پێدەکەم کە دەست بگرن بە سوننەتی منەوە، وە هەروەها دەست بگرن بە سوننەتی هاوەڵە هیدایەت دراوەکانەوە، وە پەیوەست بن پێیانەوە بە کاکیلەکانتان توند دانی پێدا بنێن، وە وريابنو خۆتان بپارێزن لە شتە داهێنراوەکان، چونکە بەڕاستی هەموو تازە داهێنراوێك بیدعەیە، وە هەموو بیدعەیەکیش گومڕاییە) .

---

(١٠) (سلسلة الأحاديث الصحيح: ١٤٩٢) .

(١١) (سلسلة الأحاديث الصحيحة: ٥٣٤٣) .

(١٢) (رواه ابوداود وغيره، وصححه الألباني في: مشكاة المصابيح: ١٦٥) .

وە شاهێد لێرەدا بریتییە لە کۆکردنەوەی شوێن کەوتنی سوننەتی پێغەمبەرو ﷺ سوننەتی جێنیشینە هیدایەت دراوەکانی ﵃[١٣]، پاشان ورد بەرەوە کە چۆن پێغەمبەر ﷺ وتەکەی خۆی کرد بە ئامۆژگاری بۆ ئوممەتەکەی لەدوای خۆی تا فێری ڕاستگۆیی وتەکانیان بن لە ڕەسەنایەتی ئەم مەنهەجەدا، پاشان ورد بەرەوە کەوا چۆن بەرەنگاری ناکۆکیو جیاوازی بۆتەوە بە پەیوەست بوون بەو مەنهەجەوە بۆ فێربونی ئەو بنچینەی کەوا (تێگەیشتنی پێشینی چاك) هۆکاری ڕزگار بوونە لە پەرتەوازەیو تەفرەقە .

شاطبي ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرمووێت: (هەروەك دەبینی پێغەمبەر ﷺ سوننەتی جێنشینە ڕێنمونیکراوەکانی ﵃ بەستەوە بە سوننەتی خۆیەوە، وە لە شوێن کەوتنی ئەو شوێن کەوتنی سوننەتی ئەوانە، وە شتی تازە داهێنراویش پێچەوانەی ئەمەیە، لە هیچ شتێکدا لەو نییە، چونکە ئەوەی ئەوان ﵃ کردویانە بە سوننەتو لەسەری ڕۆیشتون: یان شوێن کەوتن بووە بۆ سوننەتی پێغەمبەر ﷺ، وە یان شوێن کەوتن بووە بۆ ئەو شتەی کە ئەوان لێی تێگەیشتوون لە سوننەتەکەیدا ﷺ لە وردو درشتی بە شێوەیەك کەلای غەیری ئەوان شاراوە بووە، وە ئەوەش لەمە زیاتر نییە)[١٤] .

وە هەموو ئەم دەقانەم هێناونو کردومن بە بەڵگە لەسەر ڕەسەنێتی ئەو بوارەی کە ویستومە باسی بکەم، چونکە بۆم دەرکەوت کە ئیبن ئەبیلعیز لە شەرحی ئەو وتەیەی طەحاوی ئەوەی لاداوە کە دەڵێت: (وە شوێن سوننەتو جەماعە دەکەوین، وە دور دەکەوینەوە لە دووبەرەکیو جیاوازیو نامۆیی)[١٥] .

جێبەجێ کردن:

لەبەر پێویستی پابەند بوون بە تێگەیشتنی قورئان بەهۆی سوننەتەوە، وە هەروەها پابەند بوون بە تێگەیشتنی قورئانو سوننەت بەو شێوەیەی کەوا پێشینە چاکەکان لەسەری بوون، لێرەدا بەسەرهاتێك دەهێنمەوە کە لە ڕۆژانی مەینەتی ئیمام ئەحمەد ڕەحمەتی خوای لێ بێت ڕویداوە، بۆ ئەوەی هەردوو مەبەستەکە ڕوون بکاتەوە لەیەك کاتدا .

ئاجوڕی ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرمووێت: (پێم ڕاگەیەنراوە لە – المهدی – یەوە ڕەحمەتی خوای لێ بێت کەوتویەتی: باوکم لە کەسی نەداوە – واتە: الواثق – تەنها لە مامۆستایەك نەبێت کە لە – مصیصه – وە هێنرابوو، وە ماوەیەك لە بەندیخانە مابووەوە، پاشان ڕۆژێك باوکم بیری کەوتەوەو وتی: ئەو مامۆستایەم بۆ بهێنن، هێنایان کە دەست و پێوەند کرابوو، کاتێك لەبەر دەستیدا وەستێنرا سڵاوی لێ کرد، بەڵام ئەو وەڵامی سڵاوەکەی نەدایەوە .

مامۆستاکەش پێی وت: ئەی پێشەوای باوەڕداران! تۆ ئەدەبی خوای گەورەت لەگەڵدا بەکار نەهێنام، وە هەروەها ئەدەبی پێغەمبەریش ﷺ، خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّواْ بِأَحۡسَنَ مِنۡهَآ أَوۡ رُدُّوهَآ ﴾ [النساء: ٨٦].

واتە: ئەگەر سڵاوتان لێکرا ئەوا بە جوانترین شێوە وەڵامی سڵاوەکە بدەنەوە یان هەروەکو خۆی وەڵامی بدەنەوە .

وە هەروەها پێغەمبەریش ﷺ فەرمانی کردوە بە وەڵامدانەوەی سەلام!!

---

(١٣) کە ئیبن قودامە (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە (لمعة الاعتقاد) دا ئاماژەی پێداوە (بە ژمارە ٦- البدر) .

(١٤) (الإعتصام: (١\١٠٤) .

(١٥) (ص ٣٨٢-٣٨٣) ط . المكتب الاسلامي .

ئەویش پێی وت: وعليك سلام . پاشان بە (ابن ابي دؤاد)ی وت: پرسیاری لێ بکە، ئەویش وتی: ئەی پێشەوای باوەڕداران! من دەست بەسەرو بەندکراوم، لە بەندینخانەدا بە تەیەموم نوێژ دەکەم، وە ئاوم لێ قەدەغە کراوەو پێم نادەن، فەرمان بکە کۆتو زنجیرەکەم بکرێنەوە، وە فەرمان بکە ئاوم بدەنێ خۆم پاك بکەمەوەو نوێژ بکەم، پاشان پرسیارم لێ بکە .

ووتی: فەرمانی کردو بەندەکانی کرانەوە، وە فەرمانی کرد کە ئاوی بدەنێ، دەست نوێژی گرتو نوێژی کرد، پاشان بە (ابن ابي دؤاد) ی وت: پرسیاری لێ بکە .

ئنجا مامۆستاکە وتی: پرسیارکردن بۆ منە، فەرمانی پێبکە کە وەڵامم بداتەوە، ئەویش وتی: پرسیار بکە، مامۆستاکە ڕوی لە (ابن أبي دؤاد) کردو پرسیاری لێ کردو ووتی: هەواڵم بدەرێ دەربارەی ئەو شتەی کە خەڵکی بۆ لا بانگ دەکەی، ئایا ئەم شتە پێغەمبەری خوا ﷺ خەڵکی بۆ بانگ کردووە؟

وتی: نەخێر!

وتی: ئەی ئەو شتە ئەبوبەکری صدیق رضي الله عنه لەدوای ئەو خەڵکی بۆ بانگ کردووە؟

وتی: نەخێر!

ئەی ئایا شتێکە کە عومەری کوڕی خەتتاب رضي الله عنه بانگەوازی بۆ کردووە لەدوای ئەوان؟

وتی: نەخێر!

مامۆستاکە وتی: ئەی ئەو شتە عوسمانی کوڕی عەففان رضي الله عنه بانگەوازی بۆ کردووە لەدوای ئەوان؟

وتی نەخێر!

وتی: ئەی ئەو شتە عەلی کوڕی ئەبو تالیب رضي الله عنه بانگەوازی بۆ کردووە لەدوای ئەوان؟

وتی: نەخێر!

مامۆستاکە وتی: کەواتە شتێك پێغەمبەری خوا ﷺ بانگەوازی بۆ نەکردبێت، وە نە ئەبوبەکر، وە نە عومەر، وە نە عوسمان، وە نە عەلی رضي الله عنهم بانگەوازیان بۆ نەکردووە تۆ خەڵکی بۆ بانگ دەکەیت؟! ئەمەش لەوە زیاتر نییە کە بڵێین: زانیویانە یان نەیانزانیوە.

ئەگەر بڵێیت: زانیویانە بەڵام بێدەنگ بوون لەسەری، کاتی چۆن ئەوان کە زانیویانەو دروست بووە بێ دەنگ بن لەسەری بەهەمان شێوەش بێ دەنگ بوون بۆ ئێمە دروستە لەسەری، وە ئەگەر بڵێیت: ئەوان نەیان زانیوەو من زانیومە، ئەی ناپاکی کوڕی ناپاك! پێغەمبەر ﷺ و جێنشینە ڕێنوما کراوەکان رضي الله عنهم شتێکیان نەزانیبێت تۆو هاوەڵانت دەیزانن؟!

موهتەدی وتی: باوکم بینی هەڵساو سەرسام بوو، وە جلەکانی بەدەمیەوە ناو پێ دەکەنی، پاشان وتی: ڕاست دەکات، لەوە زیاتر نییە کەتۆ بڵێیت: نەیان زانیوە یان زانیویانە .

ئەگەر بڵێین: زانیویانەو بێ دەنگ بوون لەسەری ئەوە بێ دەنگ بوونمان بەسە وەك ئەوان بێ دەنگ بوون .

وە ئەگەر بڵێین: ئەوان نەیانزانیوەو تۆ زانیوتە . ئەی ناپاکی کوڕی ناپاك!

پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانی رضي الله عنهم شتێکیان نەزانیوە تۆو هاوەڵانت زانیوتانە؟!

پاشان وتی: ئەی ئەحمەد! وتم: بەڵێ، وتی: مەبەستم تۆ نییە، بەڵكو مەبەستم (ئیبن ئەبی دؤاد)ە، هەڵسا بۆ لایو وتی: شتێك بدە بەو مامۆستایە، وە دەری بکە لە شارەکەمان) .

وە لە ڕیوایەتێکی تردا زەهەبی لە (السير) دا هێناویەتی (... وە ئیبن ئەبی دؤادی لەبەرچاو کەوت، وە لەدوای ئەو کەسی تری تاقی نەکردەوە) .

وە لە ڕیوایەتێکی تردا: (موهتەدی دەڵێ: وە بەهۆی ئەو وتووێژەوە من پەشیمان بوومەوە لەو قسەیە، وە گومان دەبەم کە باوکیشم لەو کاتەوە گەڕابێتەوە)[١٦] .

لێرەدا دەڵێم: جوان ورد بەرەوە: ئەو مامۆستایە ئەم کارەی گەڕانەوە بۆ ژیاننامەی پێشینە چاکەکانمانڕضي الله عنهم وە جیاوازیو ناکۆکیەکان ڕاستەوخۆ نەمان، وە هەروەها هۆکاری هیدایەت دانی (واثق و موهتەدی) بوون وەك لە بەسەرهاتەکەدا باس کرا، وە ئەمەش ڕێنیشان دەرتە لەسەر ئەوەی کە بەڕاستی ئەمە بنچینەیەکی ڕەسەنە، بۆیە پارێزگاری لێبکە ! .

هەربۆیە تا ئێستاش زانایان وتەکەی پێشەوا مالیکی کوڕی ئەنەس ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەهێننەوە کە دەڵێت: (کۆتای ئەم کارە چاك نابێت تەنها بەوە نەبێت کە سەرەتاکەی پێ چاك بوە) . وە ئەم وتە گەورەیە مالیك وەری گرتووە لە مامۆستاکەیەوە وەهبی کوڕی کەیسان[١٧] .

وریاییەك:

ئەگەر پێشینە چاکەکانمان لەشتێکدا جیاوازیان هەبووبێت ئەوا تەنها ڕێگا بۆ چارەسەر کردنی ئەو جیاوازییە بریتی بووە لە بەڵگەی قورئانو سوننەت، چونکە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ٥٩ ﴾ [النساء: ٥٩] .

واتە: ئەگەر لە هەر شتێکدا کێشەو ناکۆکی کەوتە نێوانتانەوە ئەوا بۆ چارەسەر کردنی بگەڕێنەوە بۆلای خوای گەورە (قورئانی پیرۆز) و پێغەمبەر ﷺ (فەرموودە صەحیحەکانی)، ئەگەر بەڕاستی ئێوە باوەڕتان بەخواو بە ڕۆژی دوایی هەیە، وە ئەمەش چاکترو باشترە بۆ ئێوە .

وە وشەی (شئ) لێرەدا نەناسراوە (نكيرە)یە و لە سیاقی مەرجدا (شرط)دا هاتووە، کە ئەمەش هەموو جیاوازیو ناکۆکییەك دەگرێتەوە لە بوارە بنچینەیی و لاوەکیەکاندا (الاصول و الفروع)، هەروەك مامۆستا محمد ئەمین شنقیطی ئاماژەی پێداوە[١٨] .

---

(١٦) قال الذهبي: (هذه القصة مليحة، وإن كان في طريقها من يجهل ولها شاهد) (السير: (١١\٣١٣) .

قلت: وقد رواها الاجري في الشريعة بلاغا (١\٤٥٥)، ثم أسندها (رقم: ١٩٣)، وعنه ابن بطة في الابانة الرد على الجهمية (٤٥٢) .

وأخرجها أيضا من طريق أخرى ابن بطة تحت الرقم السابق و (٤٥٣)، والخطيب في تاريخ بغداد (٤\١٥١-١٥٢)، و (١٠\٧٥-٧٩)، وابن الجوزي في مناقب الامام أحمد (ص: ٤٧٥-٤٨٠)، وعبدالغني المقدسي في المحنة (ص: ١٦٩-١٧٤) و (١٦٧-١٦٩)، وابن قدامة في التوابين (ص: ٢١٠-٢١٥) .

(١٧) رواه الجوهري في مسند الموطأ (ق ١٣٨ ب)، من طريق إسماعيل بن أبي أويس، وابن عبدالبر في التمهيد (٢٣\١٠) من طريق أشهب بن عبدالعزيز، كلاهما عن مالك قال: (كان وهب بن كيسان يقعد إلينا ولا يقوم حتى يقول لنا: اعلموا ...) وذكرها وإسنادها صحيح .

(١٨) (أضواء البيان: (١\٣٣٣) .

وە هەروەها ئیبن قەییم دەفەرمووێت: (ئەگەر لە قورئانی پیرۆزو سوننەتی پێغەمبەردا ﷺ ڕوونکردنەوەی ئەو شتانەی تێدا نەبوایە کە جیاوازیو ناکۆکی لەسەرەو ئەم دوانەش بەس نەبونایە، ئەوا فەرمانی نەدەکرد بە گەڕانەوە بۆلای قورئانو سوننەت، چونکە نابێتو نەگونجاوە خوای گەورە فەرمان بکات بە گەڕانەوە بۆلای شتێك لە کاتی دووبەرەکیو ناکۆکیدا لە کاتێکدا کە نەتوانێت ئەو جیاوازیە یەك لای بکاتەوەو نەیهێڵێت)[١٩].

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

==================================

ماڵپەڕی بەهەشت

www.ba8.org

لە دوعای خێر بێ بەشمان مەکەن

(١٩) (إعلام الموقعين: (١\٤٩).